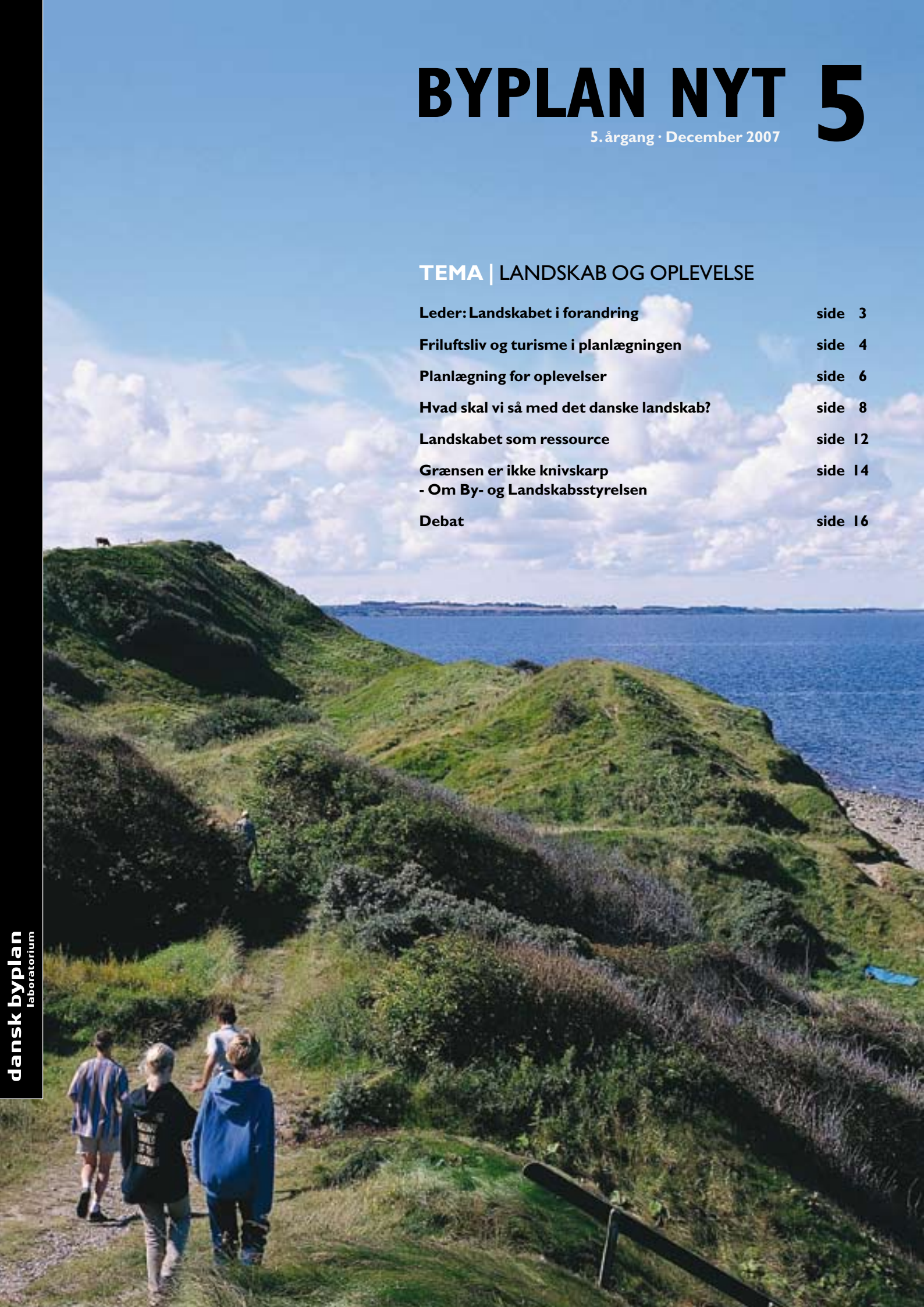

BYPLAN NYT 5

5. årgang · December 2007

TEMA | LANDSKAB OG OPLEVELSE

Leder: Landskabet i forandring	side 3
Friluftsliv og turisme i planlægningen	side 4
Planlægning for oplevelser	side 6
Hvad skal vi så med det danske landskab?	side 8
Landskabet som ressource	side 12
Grænsen er ikke knivskarp - Om By- og Landskabsstyrelsen	side 14
Debat	side 16

BYPLANNYT nr. 5 / 2007 (5. årgang)

Redaktion
Ellen Højgaard Jensen (ansv.)
Ny Weisser Øhlenschläger

Redaktionsadresse
Dansk Byplanlaboratorium
Nørregade 36
1165 København K
Tlf.: 33 13 72 81
Fax: 33 14 34 35
Mail: nwo@byplanlab.dk

www.byplanlab.dk

Annoncer
nwo@byplanlab.dk
Bestilles senest
19. december

Layout
Bjarke Fogh

Oplag
4100

Tryk
Handy-Print A/S

ISSN
1602-9038

Forsidefoto:
Foto: Cees van Roeden,
Visit Denmark

Nr. 1 i 2008 udkommer
i januar. Det har temaet:
Byplanlaboratoriets
Årsprogram

Signerede artikler står for
forfatterens regning, usignerede for
den ansvarshavende
redaktørs regning

Temaartiklerne er sponsoreret af:

Visit Denmark

og

BYPLANFAGLIG MEDARBEJDER SØGES

Dansk Byplanlaboratorium søger en ny engageret medarbejder til vores tværfaglige team.

Vi leder efter en kollega, der har en analytisk tilgang og brænder for formidling og udvikling af planlægningen.

Vi forventer at du har

- Erfaring med planlægning
- Relevant uddannelsesmæssig baggrund
- Engagement i Byplanlaboratoriets faglige arbejdsområde
- Gode kommunikationsevner og organisatorisk flair

Vi ser gerne, at du har et bredt kendskab til planlægning. Helst indenfor områderne: klima og bæredygtighed, regionplanlægning, landsplanlægning, styringsredskaber, planprocesser og inddragelsesmetoder. Vi sætter pris på at du er udadvendt og har et bredt fagligt netværk.

Spørgsmål kan rettes til direktør Ellen Højgaard Jensen på telefon 33 17 72 77. Mail: ehj@byplanlab.dk

Ansøgningsfrist: 14. december kl. 12.00. Samtaler afholdes den 19 og 20. december.

dansk byplan
laboratorium

SKOV & LANDSKAB

Master i landdistriktsudvikling og landskabsforvaltning er en kompetence givende efteruddannelse, som henvender sig til personer med en lang eller mellemlang uddannelse. Hele forløbet tager 3 år, fordelt på 6 moduler og svarer til et års fuldtidsstudie. Man kan både tage modulerne enkeltvis, som et almindeligt kursus eller man kan følge hele uddannelsen. Foråret 2008 byder på tre moduler:

Modul 4a – Grænsebrydende lokale udviklingsinitiativer - muligheder og barrierer

Landdistriktsudvikling er et varmt emne i de nye kommuner, og mange er dybt involveret, også fordi der er dannet lokale aktionsgrupper. For de fleste handler det om at lave lokale projekter og

søge om penge. Men hvorfor egentlig det, og hvad skal der til for at projekter bliver til udvikling? Og hvad med ikke selv at skulle opfinde alle de dybe tallerkener?

Modul 4b – Planlægning og offentlig landskabsforvaltning

Den offentlige landskabsforvaltning og det åbne lands planlægning er emnet for dette modul. Formålet er at gøre deltagerne fortrolig med de

aktuelle forvaltningsmål og -midler fra EU-niveauet til den enkelte ejendom. Vægten vil især blive lagt på kommuneplanlægningen for det åbne land og på den aktive del af landskabsforvaltningen. Endelig omfatter modulet også teorier om plan- og politikformulering samt implementering.

Modul 4c – Natura 2000 planlægning

Indsigt i planlægning og forvaltning af Natura 2000-områder, der er en ny og meget aktuell opgave for kommunale og statslige naturforvaltninger som kræver indsigt i biologiske problemstillinger, samt kendskab til værktøjer til at genskabe og vedligeholde gunstige bevaringstilstande.

Tilmelding og yderligere oplysninger om masteruddannelsen og de enkelte moduler kan findes på www.life.ku.dk/landmaster eller ved kontakt til de masteransvarlige Hanne Tanvig, hwt@life.ku.dk, Jørgen

Primdahl, jpr@life.ku.dk og Rita Merete Buttenschøn, rmb@life.ku.dk eller Kursuskoordinator Kasper Teilmann, kasper@life.ku.dk, 3533 1807

LEDER

LANDSKABET I FORANDRING

Det danske landskab er under hastig forandring. De intensive landbrugslandskaber vinder frem, samtidig med at forarmede skodlandsbyer dukker op. Merete Ahnfeldt Møllerup har helt ret i sin pointe om, at byernes problemer er flyttet på landet: Den sociale forarmelse, de sundhedsfarlige bygninger, det fysiske forfald og sammenstødet mellem produktion og beboelse.

Landskabet er midt i en industrialiserings- og urbaniseringsproces. Spørgsmålet er, om erfaringerne fra planlægningen af de tætte byer kan bruges i det åbne land. Og om planlægningen i det hele taget får mulighed for at spille en rolle? Der er ikke helt de samme redskaber til stede i landzonen som i byzonen. Det bør man måske se nærmere på?

Samtidig med, at vi ser industrialisering og urbanisering, ser vi også se en større satsning på oplevelser: De uberørte landskaber på den ene side og de tivoliserede oplevelseslandskaber på den anden side. Disse landskaber er interessante for både turister og fastboende.

Landskaberne skal bruges alsidigt. Vi er stadig dybt afhængige af den produktion, det vand og den luft, som landskabet tilbyder bymennesket. Men naturen skal ikke på museum og indhegnes. Den skal bruges. Både af de lokale og af turisterne. For landskabet har historier at fortælle. På den måde vender vi tilbage til renæssancelandskabet siger Merete. Og hvad er der galt i det?

På dette års Åben land konference brugte vi det meste af ekskursionen på at diskutere, hvad natur egentlig er. Eksemplet var naturområdet Kongernes Nordsjælland. Det er et af de områder, der har kandideret til Nationalpark. Vi kørte igennem en hel masse skov og endte på en eng med fritgående køer. Og her opstod diskussionen om, hvorvidt det var natur eller ej.

Det danske landskab er et kulturlandskab. Alt er berørt af menneskehånd og plejet på den ene eller anden måde – også i de såkaldte nationalparker. Derfor er det netop sammenstødene mellem menneske og natur, som er spændende og ikke den uberørte natur i sig selv. Det er da fint med et naturreservat ved Hanstholm, men nationalparkerne vil kun udgøre en forsvindende lille del af det åbne land. Man kan blive nervøs for, om nationalparkerne løber med al opmærksomheden, på bekostning af det øvrige åbne landskab. Den rigtig store udfordring bliver forvaltningen af den natur, som alle har lige udenfor bygrænsen.

Et smukt og let tilgængeligt landskab vinder i konkurrencen om turister, tilflyttere og virksomheder. Det er der ingen tvivl om.

Ellen Højgaard Jensen

Landskabet byder på oplevelser – hele året. Foto: Søren Lauridsen, Visit Denmark

Friluftsliv og turisme i planlægningen

Der er mange interesser i det åbne land. Det kan både landmænd, fugle og turister blive enige om. Kobbersneppens ønske om et fredeligt vådområde passer ikke nødvendigvis til bondens ønsker om rationel arealanvendelse. Og den italienske turist får noget andet med hjem fra vandreturen i Mols Bjerge end Fru Jensen, der lufter sin hund. Det er nogle af de paradokser, som planstrategierne forsøger at balancere.

Af Kristine Munkgård Pedersen

Et dyk ned i de foreløbig 34 offentliggjorte planstrategier giver en smagsprøve på, hvordan 'oplevelser' konkret er tænkt ind i kommunernes fysiske planlægning. Generelt har planlæggere og politikere ikke siddet oplevelsesøkonomiens mantraer om kreativ klasse, branding, iscenesættelse og storytelling overhørigt. Men de højtflyvende ideer er forankret i kommunernes konkrete geografi og historie, og det er derfor oplevelsesøkonomi "light", der optræder i planstrategierne. Det handler i høj grad om at fremhæve områdets iboende landskabelige og kulturelle kvaliteter, snarere end egentlige oplevelsesmæssige nyskabelser. Hensynet til eksisterende kulturmiljøer, natur og bæredygtighed vægtes således højt i størstedelen af de offentliggjorte strategier.

'Oplevelse' som vækst

Turismen er Danmarks klassiske oplevelseserhverv, og det erhverv, der tydeligst har interesser i det danske landskabs æstetiske og oplevelsesmæssige kvaliteter. På nuværende tidspunkt optræder turisme som særskilt tema og fokusområde i 11 ud af de 34 offentliggjorte planstrategier. Ikke overra-

skende, er kommunernes måde at tematisere turismen på forskellig, afhængig af geografi og historie. Typisk optræder turisme som tema hos de kommuner, der allerede er turistdestinationer. For eksempel i de kystnære vesterhavskommuner, hvor turismens infrastruktur allerede er veludbygget. Derudover optræder turisme i planstrategierne i nogle af de udkantområder, fx Læsø og Langeland, hvor turismen kan ses som vækstgenerator og økonomisk løftestang.

Planlægning for turisme og fritid foregik tidligere i høj grad med afsæt i regionplanerne. Med kommunalreformen er en lang række planlægningsopgaver lagt over til kommunerne. På det strategiske niveau arbejder man stadig med turisme og til dels også friluftsliv på regionalt niveau – i de regionale udviklingsplaner og gennem regionernes vækstfora. Men den konkrete, fysiske planlægning af både byerne og det åbne land ligger nu hos kommunerne. Herunder også planlægningen af de arealer og anlæg som vedrører turisme og fritid. Det har betydet ændringer for samarbejdet, men generelt er meldingen fra Visit Denmark, at kommunerne varetager det nye ejerskab positivt og engageret. Og det er også nødvendigt, vurderes det af Chef-

konsulent *Niels Henrik Larsen*. Uden kommunal involvering og velvilje er der ikke meget, der kan lade sig gøre.

Forlænget åbningstid

Et af de projekter, der bygger på et tæt samarbejde mellem turistaktører, Visit Denmark og kommuner, er projekt 'Helårsturisme'. Ambitionen med projektet er at sprede og forlænge turistsæsonen i de kystnære, klassiske destinationer, der traditionelt sælges på sol og sommer. Indtil videre er syv destinationer, dækkende 12 kommuner, valgt ud. Nu handler det om, at skabe konkrete udviklingsplaner med afsæt i turisternes forbrug og ønsker. "Nogle af planerne involverer etableringen af 'oplevelsescentre', men generelt viser vores undersøgelser, at helårsturisme ikke kun afhænger af nye attraktioner. De fleste turister har de gode naturoplevelser øverst på ønskelisten, og det gælder uanset om det er sommer eller vinter. Det er altså ikke kun et spørgsmål om nye overnatningsanlæg og feriecentre", siger *Niels-Henrik Larsen* og tilføjer: "I virkeligheden handler projektet om helårsturisme også om noget så konkret som samarbejde og åbningstider. Om at der skal være åbent - også efter skolernes sommerferie."

Friluftsliv – 'oplevelse' som gode

Friluftsliv og befolkningens rekreative brug af landskabet er et andet tema, der går igen i planstrategierne. Men i modsætning til den relativt entydige turismefremstilling, indgår friluftslivet i mange konstellationer. I nogle strategier går friluftsliv hånd i hånd med visioner for en progressiv bosætningspolitik, i andre er friluftslivet en del af fremtidens sundhedsstrategi. Bæredygtighed og naturbeskyttelse er også temaer, der knyttes til friluftslivet. Konsulent i Friluftsrådet *Anker Madsen* fortæller, at rådet aktivt har arbejdet for at få kommunerne til at medtænke friluftsliv i den kommunale planlægning. Et led i indsatsen har været udarbejdelsen af bogen *Friluftsliv - Inspiration til plan, strategi og praksis*, som Friluftsrådet har sendt ud til samtlige nye kommuner.

Turisme og friluftsliv - modsætninger?

Hvor friluftslivet naturligt knyttes til natur og sundhed, er friluftsliv og turisme ikke et makkerpar, der går igen i særlig mange planstrategier. Kun i fire ud af de 34 offentliggjorte strategier, er der en direkte sammenkædning af de to typer oplevelsesforbrug. Ifølge *Anker Madsen* er adskillelsen både glædelig og naturlig: "Der er selvfølgelig en kobling på det fysiske plan, fx bruges stisystemer mange steder både af turister og fastboende, men ellers er der meget stor forskel på de

TEMA | Landskab og oplevelse

Landbrugets aktiviteter og interesser er stadig i høj grad dét, der tegner det åbne land. Feltet af interesser er imidlertid udvidet, og fælles for mange af dem er, at det er landskabets oplevelsesmæssige kvaliteter som er i fokus.

Kommunerne har med kommunalreformen overtaget en lang række planlægningsopgaver i det åbne land. Forhold vedrørende ferie og fritid, som tidligere blev håndteret i regionplanerne, skal nu indgå i kommuneplanerne. Hvordan er samspillet mellem kommunerne, som er den planlæggende myndighed, og de interesser som er "forbrugere" af landskabet?

to interesser. Hvis man kobler friluftsliv og turisme er vi bange for, at de erhvervstunge organisationers kommercielle dagsorden kommer til at dominere."

Set fra Visit Danmarks perspektiv er adskillelsen langt fra så logisk. Ifølge *Niels Henrik Larsen* er der et meget tæt sammenfald mellem friluftslivet og turismen: "99 % af de aktiviteter som turisterne benytter sig af, er jo lavet til lokalbefolkningen. Men omvendt er stisystemer og rekreative faciliteter heller ikke lavet alene for de fastboendes skyld. En stor del af den rekreative infrastruktur kan ses som investeringer, som bliver betalt via turismen, men som giver stor glæde for de lokale, måske især uden for sæsonen."

Adgang til oplevelser

Adgangen til naturen samt oplevelsen og formidlingen af landskabet er en væsentlig fælles interesse for friluftslivet og turismen. Planstrategierne viser - til glæde for naturforbrugere, uanset lokalt tilhørsforhold - at der er en udbredt vilje til at skabe et mere tilgængeligt landskab, både i de bynære zoner, i landområderne, og langs vores unikke kyststrækninger.

Artiklen er skrevet af *Kristine Munkgård Pedersen* på baggrund af samtale med geograf *Christina Lohfert*. *Kristine Munkgård Pedersen* er cand. mag i geografi og psykologi og skriver Ph.D. på CBS om innovation, arkitektur og oplevelsesøkonomi.

Adgangen til naturen er afgørende. Foto: Cees van Roeden, Visit Denmark

Projekt Helårsturisme

Formålet med projekt 'Helårsturisme' er at sikre dansk kystferieturisme en større grad af sæsonspredning, end det er tilfældet i dag. Som det helt nye i dansk turisme, udvikles mindst 7 helårsdestinationer, hvor lokale initiativtagere (med destinationer, kommuner, regioner mv. som omdrejningspunkt) formulerer konkrete bud på, hvordan de kan blive til helårsdestinationer i 2015.

Kilde: www.visitdenmark.com

Friluftsliv – Inspiration til politik, plan og praksis

Som et led i indsatsen for at få friluftsliv og friluftsplanelægning på dagsordenen i kommunerne har Friluftsrådet udarbejdet bogen *Friluftsliv – Inspiration til politik, plan og praksis*. Bogen er distribueret til kommuner i hele landet og skal inspirere til større inddragelse af friluftsliv i den kommunale planlægning. Bogen indeholder gode eksempler på amternes tidligere arbejde med friluftsliv, samt gode eksempler på kommuner, der arbejder konkret med friluftsliv i planlægningen.

Kilde: Friluftsrådet

Planlægning for oplevelser

Kanosejlads i Skjern Å. Foto: Ringkøbing-Skjern Kommune

Ringkøbing-Skjern Kommune og Syddjurs Kommune er begge med i Visit Denmark's projekt om helårsturisme. De giver her deres bud på, hvordan man tænker fysisk planlægning, friluftsliv og turisme sammen.

Af Marie Leth Rasmussen

I Ringkøbing-Skjern Kommune er attraktive overnatningsmuligheder, tilgængelighed og aktiviteter højt på dagsordenen, når det gælder om at skabe oplevelser ude i naturen og tiltrække turister udenfor sæsonen.

"Vi tænker meget på, hvordan vi planlægger og bruger landskabet så autenticiteten bevares. For os er det vigtigt, at vores borgere og gæster får adgang til naturen. Derfor planlægger vi at anlægge flere stier for cyklister og gående omkring blandt andet Ringkøbing Fjord og Ganer Å. Vi har jo godt af at komme ud og røre os og få noget frisk luft", siger *Iver Enevoldsen (V)*, formand for Teknik og Miljøudvalget i Ringkøbing-Skjern Kommune.

Let adgang til naturen

Natur og kultur skal bindes mere sammen, så både turister og kommunens borgere har let adgang til naturen. Stierne skal, sammen med en hjemmeside, der fortæller om interessante områder i kommunen, gøre det lettere og mere attraktivt at bruge kom-

munens naturressourcer. Derudover er der planer om at etablere shelters, så folk kan tage på vandreture og overnatte i det fri.

"Vi tænker meget på, hvordan vi planlægger og bruger landskabet så autenticiteten bevares"

"Ringkøbing-Skjern Kommune har et enestående miljø og mulighed for at tiltrække turister i ydersæsonen, fx har vi ved Ringkøbing Fjord mulighed for mange forskellige oplevelser som surfing, sejlads med havkajakker, fiskeri og jagt. Vi har også talt om muligheden for at lave kanosejlads i Skjern Å. Hvad der skal ske i Skjern Å afhænger dog af om ok bliver udpeget til nationalparkområde eller ej. Hvis det bliver en nationalpark, får det sin egen nationalparkbestyrelse, som bestemmer slagets gang", siger *Hans Holt Poulsen*, planchef i Ringkøbing-Skjern Kommune.

Behov for helårsattraktioner

I sin strategi for at tiltrække turister i 'skul-

der'sæsonerne arbejder kommunen med fem områder af særlig interesse. De tæller udover Ringkøbing By: Bork, hvor der er et udendørs vikingemuseum, Hvide Sande, Vedersø og Søndervig. En af udfordringerne er at skabe ferielejligheder nok, da sommerhusene kun må benyttes 39 uger om året. Derfor planlægger kommunen at opføre feriehus i Søndervig. Derudover er der tale om at skabe et turistmål i stil med Danmarks Akvarium samt et feriecenter med et badeland.

"Hvis vi skal tiltrække turister udenfor højsæsonen er det vigtigt at have nogle indendørs attraktioner, så regnvejr ikke ødelægger ferien. For eksempel samarbejder vi med Skjern Egvad Museum om at udbygge Bork Vikingecenter, så vi også får nogle indendørs aktiviteter. Et andet projekt er at få skabt interesse for vores landsbyer, så de kan blive turistmål. Her er det de lokale, der i samarbejde med kommunen skal tage initiativ og komme med idéer til, hvordan landsbyens styrker bliver synliggjort, og hvordan vi får skabt overnatningsmuligheder", siger *Hans Holt Poulsen*.

Et kunstigt landskab kan indeholde lommer af beskyttet natur. Foto: Horsens golfklub

Offentlig-privat samarbejde

I Syddjurs Kommune inddrages de lokale også i planlægningsprocessen. I forbindelse med udpegningsprocessen af Mols Bjerge til et potentielt nationalparkområde, er kommunen i gang med at skabe stisystemer, som forbinder områderne. Undervejs på stierne vil de besøgende blive gjort opmærksom på særlige ting ved de steder de passerer - som fx en bondegårds historie, et hegn der er plantet på en særlig måde, fortidsminder eller lignende. Projektet er et resultat af et partnerskab mellem kommunen, lokale landmænd, naturvejledere, DGI og DGIs kursuscenter Karbenhøj. De første ruter er allerede blevet etableret, og flere er på vej.

"Vi har samlet de forskellige aktører i friluftslivet for at sætte gang i en masse forskellige projekter. Kommunen er tovholder på opgaven og har ansat en naturvejleder, der sidder som en edderkop i spindet og koordinerer det hele. Men det er hverken et kommunalt eller et privat projekt - vi løfter opgaven fællesskab", siger *Kirstine Bille* (F), formand for Udvalget for Plan, Udvikling og Kultur i Syddjurs Kommune.

Lübker Golf Resort

I den nordlige del af kommunen er Lübker Golf Resort ved at blive bygget på en gam-

mel landbrugsgrund, der nu bliver offentlig tilgængelig. Resortet kommer til at rumme en golfbane med 36 huller, hotel, lejligheder og feriehuse med i alt 2300 sengepladser. Manden bag projektet har sat gang i et stort naturplejeprojekt, der genskaber områdets biodiversitet. Derudover er jættestuer og andre fortidsminder i området blevet gjort tilgængelige.

"Lübker Golf Resort har evnet at bevare og udvikle naturen på grunden. Sjældne og truede dyrearter bevares og får faktisk bedre muligheder for at overleve end før."

"Lübker Golf Resort har evnet at beskytte, bevare og udvikle naturen på grunden. Sjældne og truede dyrearter bevares og får faktisk bedre muligheder for at overleve end før. Vi har vundet meget med det projekt", siger *Poul Møller*, direktør for Plan, Udvikling og Kultur i Syddjurs Kommune.

Natur og kultur skal kombineres

Den samme holdning har *Kirstine Bille*, der fremhæver, at man ofte må sluge et par kame-

ler i landskabet. Her er Lübker Golf Resort en positiv undtagelse. Hun glæder sig også over, at resortet planlægger at bygge et vandland, som kan tiltrække turister i ydersæsonerne. Kommunen arbejder også for at skabe kulturelle begivenheder, som gør det attraktivt at bo i eller besøge kommunen året rundt. For eksempel har de arrangeret en koncert med TV2 på Kalø Slotsruin - et eksempel på at landskabet danner rammen om en kulturbe-

Vigtigt at tage hensyn

Planerne om at udnytte naturen mere intensivt end tidligere rummer farer for øget forurening og slid på landskabet. Derfor har kommunen planer om at etablere særlige velkomstcentre bl.a. i Mols Bjerge, som besøgende kan køre til. Herefter fortsætter resten af turen til fods eller på cykel.

"Det er vigtigt at have en struktureret planlægning, så man undgår at brug af naturen gør mere skade end gavn. Det kræver en meget bevidst proces, når planlægning, natur og turisme skal tænkes sammen. Det er vigtigt at gå i dialog med mange aktører, så vi får taget de rigtige hensyn - både til vores borgere, turisterne og miljøet", slutter *Poul Møller*.

Et aktivt produktionslandskab. Foto: Ny W. Øhlenschläger

Hvad skal vi så med det danske landskab?

Planlæggere og geografer har vidst det længe: Landskabet er i forandring. Der er både økonomiske, sociale, infrastrukturelle og æstetiske elementer på spil. Hvad gør planlæggerne?

Essay af Merete Ahnfeldt-Møllerup

Landbruget er effektiviseret i en grad, så man med rimelighed kan forvente, at der om 15 år kun skal 10.000 brug til at producere de ca. 23 millioner svin, som slægtes hvert år i Danmark. Det svarer til 10.000 familier, inklusive deres polske landarbejdere – hvis vi er heldige er det 70.000 mennesker. Før boede der mange hundrede tusind. Det med svinene er naturligvis en retorisk overdrielse. De ti tusinde brug skal også producere mælk og smør og ost. Og økologiske grøntsager og pyntegrønt. Men tendensen er klar og ufravigelig, og konsekvensen for de

danske landskaber og de gårde, landsbyer og købstæder der ligger i dem er uomgængelig. Landskabet ændres: Hegn fældes, kornmarker bliver til juletræsmarker, gårde forfalder og landsbyer forsvinder.

For nylig havde bladet Samvirke et tema om landsbyernes bortgang. Der var blandt andet et opslag, med et byskilt for hver af de 53 døende 'landsbyer'. Det slående var, at nogle af disse byer slet ikke var landsbyer, men respektable byer, kendt over hele landet. Gedser, for eksempel. Og Hanstholm. De fleste af os kan tilføje flere navne til listen. Navne på byer, hvor de unge flygter fordi der

mangler ungdomsuddannelser, jobmuligheder og kulturtilbud og som stille og roligt mister skole, præst og Brugs. Sådan er virkeligheden lige nu. Men hvordan skal det se ud i fremtiden? Det er en planlægningsmæssig udfordring for de nye kommuner, og den er ikke mindst svær, fordi den er et politisk minefelt.

Landskabets æstetik

Centralt i spørgsmålet om landdistrikternes og det åbne lands udvikling står landskabets æstetik. Historisk set har landskabets form i høj grad været et produktionsteknisk anliggende. Langt de fleste beslutninger er taget med udgangspunkt i landbrugets

Ingen 'Københavnereffekt' på landet. Foto: Jørgen Møller

behov. Undtagelserne er de store gårdes haver og godsernes parker, fortidsminderne og vildtremiserne. Men i de sidste årtier er der fra flere sider stillet spørgsmålstegn ved denne økonomiske logik: *Hvad med naturen?*, spørges der - både af miljøfolk og æsteter. Pludselig er byboernes mere eller mindre romantiske opfattelser af landskab og natur blevet en vigtig faktor i landskabernes planlægning. Det skyldes ikke mindst, at man har brug for byboerne til at befolke fritidslandbrug og sommerhuse, til at holde liv i landets små byer.

Og byboernes opfattelse af landskabet er helt anderledes end den, man hidtil har haft på landet. Det betyder at beslutningstagerne i udkantskommunerne står med en kæmpe formidlingsopgave: Nu skal der planlægges for et landskab, der kan tiltrække velhavende turister og fastboende. Der er tale om investeringer, som ikke altid er lette at begribe.

Byfornyelse på landet

På en vis måde er landområderne i dag i en situation der ligner byfornyelses-områdernes: Mange bygninger er nedslidte, arbejdspladserne er forsvundet og beboerne har et negativt omdømme. Samtidig er det nye landskab, der former sig, frastødende at se på. Landbrugets produktionsformer tegner

et landskab, der er fuldstændig fremmed for de mennesker, der ikke arbejder i landbruget: Der er vindmøller alle vegne, uendelige marker med mærkelige afgrøder, grisefarme med hundredvis af blikskure og store haller og siloer i stedet for pæne stråtede længer. Gylletankene ligner lave cirkustelte, og boligerne kan være alt fra præfabrikerede typehuse til kitsch mini-herregårde og minimalistiske funkisvillaer. Der er ikke meget idyl over landet længere.

Ingen københavnereffekt i Vestsjælland

I mange år var drømmen, at alle de overflødige landbrugsejendomme skulle blive til boliger for byboere, der ved hjælp af biler og internet kunne fastholde forbindelsen til storbyen. Det fungerer fint - i Nordsjælland. Her er ejendomsværdierne steget astronomisk og landbrugsjorden forvandlet til hestefolde. Alt er renoveret til en standard som nybyggeri og næsten alle skumle borgere er flyttet til mere overskuelige forhold.

Men udenfor de andre storbyer er pendlerafstanden under 30 km. Der bor kun få rige århusianere på Djursland, og stort set ingen ålborgensiske millionærer i Hjørring. Københavnereffekten når hverken syd eller vest for byen.

Nordsjælland er en Vesterbro-løsning. Som på Vesterbro er der brugt milliarder på renovering, og som på Vesterbro har de nye rige taget det hele til sig. De der tror, at de umiddelbart kan løse landbrugslandets problemer med denne model glemmer, at både Vesterbro og Nordsjælland har en særdeles god beliggenhed og er rig på fortællinger, der er kultiveret gennem århundreder af kunstnere og journalister og udtrykt i parker, malerier, romaner, digte og ugebladsartikler.

Bilbao modellen

Ser man til udlandet, har det åbne land også sin Bilbao-model. Siden Guggenheim-fonden fik Frank Gehry til at bygge et ekspressivt kunstmuseum i Bilbao, og det viste sig, at turisterne og investeringerne strømmede efter, har mange byer søgt at efterligne succesen. Som regel uden held. Oftest overser kopisterne, at Bilbao investerede i mere end et museum. Den spektakulære bygning var en del af et større projekt, der omfattede byfornyelse, infrastruktur og erhvervsincitementer. Denne helhed af initiativer var netop årsagen til, at Guggenheim-fonden valgte Bilbao.

Hvis man husker hele pakken, kan modellen imidlertid også fungere selv i den alleryderste afkrog. Vals er en lidt søvnig landsby i

Zumthors kurbad i Vals. Foto:Algobreve

Danske sommerattraktioner. Foto: John Sommer; Visit Denmark

Schweiz, der ligger så langt væk, at de stadig taler retro-romansk. Men fornyelsen af landsbyens kurbad, ved arkitekten Peter Zumthor, har betydet en enorm tilgang af turisme, især luksusturisme, til gavn for alle i byen.

I danske kopi-versioner bliver det ofte til conferencecentre, wellness-steder og golfbaner, måske endda med succes. Men en herregård med hovedbygning fra 1890'erne og en glasknast bygget i 1990'erne er ikke det samme som et internationalt arkitektonisk hovedværk. Ligesom en brochure og en web-side ikke er det samme som en stor præsentation i samtlige internationale livstils-tidskrifter. Og dermed forbliver de fleste danske attraktioner begrænset til sig selv. De tiltrækker ikke andre virksomheder, skoler, læger og kulturtilbud.

Kvarterløft på landet?

I Samvirkens artikler efterspørger interviewpersonerne noget, der kunne ligne en kvarterløft-model: Der skal være samarbejde på tværs af lokale forvaltninger, ministerier og EU-kommissærer, og der skal være dialog med borgerne. Det lyder både fornuftigt og demokratisk. Men allerede nu tegner der sig et mønster i udkantsområderne, der svarer fuldstændig til det, vi kender fra kvarterløft (og Områdefornyelse). De områder, der i

forvejen har bare nogle få ressourcestærke personer, en historie med nogle positive fortællinger i samt ildsjæle blandt politikere og forvaltning, kan meget med den komplekse planlægning. De områder, der for alvor er udsatte, bliver blot trukket endnu længere ned i sumpen. I områder, hvor man er vant til at blive trådt på, er der ikke nogen, der kan udpege muligheder, og ikke ressourcer til at stille relevante spørgsmål.

Hvilke turister vil vi have?

Frederikshavn Kommune er en af landets fattige kommuner. Den ligger i et udkantområde med dramatisk nedgang i velstanden, faldende befolkningstal, stigende aldersgennemsnit, få nye arbejdspladser og mange sociale problemer. Det går overhovedet ikke godt. Der er dog nogle elementer, der trækker op: Færgen fra Göteborg bringer en del turisme til selve Frederikshavn. Dernæst trækker Skagens status som feriested for landets rigeste turistikroner til – og det er af de gode: Dem, der rent faktisk bliver omsat i byernes forretninger og dermed skaber jobs. Pengene kommer ikke kun fra de få velhavere, der har råd til at købe hus i Skagen. For tusindvis af almindelige mennesker vil også se, hvorfor der er så skønt, de vil også spise på havnen og køre med Sandormen ud til Grenen. Områdets særlige status betyder

også, at kommunen får positiv opmærksomhed fra investorer. I sommer kunne man således læse i de kulørte blade, at en særlig stor investor har gjort det til en hjertesag at hjælpe Skagen.

På den anden side kan man se på Lolland Kommune: Endnu fattigere end Frederikshavn, og uden noget stort trækplaster. Her er selv turisterne ofte beskedne forbrugere, der har madpakke med og bor billigt. Hvilket ikke giver meget for lollikerne at lave. Men det er værre endnu, for lavpris-turismen bidrager til opfattelsen af Lolland, som et område det ikke nytter at investere i. Lollands købstæder er mindst lige så charmerende som Skagen, og der er alle mulige andre dejlige oplevelser overalt på øen. Men de, der vælger Lolland, vælger ofte primært den lave pris. Der er langt mellem de forbrugstilbud, som velhavende turister efterspørger: Gode ferieboliger og hoteller, gode spisesteder og spændende indkøbsmuligheder. De tilbud, der faktisk kunne friste, forsvinder i mængden af griller, Lalandia og andet gøgl.

Oplevelses-infrastruktur

Både lokale og nationale politikere efterspørger de klassiske planlægningsgreb: Infrastrukturinvesteringer, flytning af statslige virksomheder, strukturpuljer - ja helt ned til

Genåbningen af Århus Å. Foto: Stadsarkitektens kontor, Århus

Genopretningen af Skjern Å, Foto: © PT Luftfoto

befordringsfradrag. Men disse tiltag kan ikke sætte uret tilbage. Tværtimod kan nogle af dem gøre tingene værre. Det får mange til at hævde, at overordnet planlægning har udspillet sin rolle. Senest blev det gentaget flere gange i forbindelse med IFHP (International Federation for Housing and Planning) konferencen i København. Men det er en misforståelse. Overordnet planlægning er netop overordentlig vigtig, det er bare helt andre håndtag, vi har brug for at dreje på i dag.

Udkantområderne har ikke brug for flere motorveje eller landbrugstilskud, og højteknologiske virksomheder flytter ikke til Hanstholm i morgen, om de så får grund og hus forærende. Der er brug for en anden slags infrastruktur, én der handler om kultur, oplevelse og viden. Og sådan en oplevelsesstruktur skal både planlægges og formgives på grundlag af de givne vilkår og muligheder, men også med et kvalitetsbegreb, der rækker ud over den lokale fantasi. Her spiller planlægningen af det åbne land en kæmpe rolle. Vi skal ud og tegne noget natur og noget kultur - det handler ikke mindst om adgangen til landskabet og formidlingen af det.

Det nye landskab

Det provokerer mange. Landmændene synes ikke nødvendigvis, at de har brug for et

irriterende kunstigt landskab gennem deres marker. Og for mange føles det mærkeligt, at omgøre det, deres fædre skabte ved hårdt arbejde. Danmarks Naturfredningsforening synes, at det føles forkert at planlægge og designe naturen. Skatteydere i kommuner, der kæmper med økonomien, kan synes det er absurd at ofre ressourcer på landskabsarkitektur, når skolerne bliver lukket og plejehjemmene er underbemannede. Men landskabet i Danmark er et kunststykke. Vi passer og plejer vores jord her i landet, over det hele fra Skagen til Gedser. Og det er helt forkert hvis man tror, at der er mere kultur i byen end på landet.

Det er ligeså nødvendigt at designe en å og dens bredder i Vestjylland, som det er at designe et strøg langs Århus Å. Skjern Å og Århus Å er faktisk næsten den samme ting, med næsten det samme formål og en parallel æstetik. I begge tilfælde skaber vi noget der ikke er, men som ligner fortidens natur. For vores egen skyld gør vi en kæmpe indsats for at redde truede dyrearter, øge mangfoldigheden i floraen og skabe plads til dyr og planter, der ikke er truede, men som spiller en rolle i vores kulturelle selvforståelse. Dette er et æstetisk valg. Vor tids æstetiske opfattelse af verden er, at den skal være rig og mangfoldig. Vi ønsker at møde vilde dyr som var det på

Discovery Channel, og vores billede af den sunde natur er noget med mange forskellige arter, som en blomstereng på et middelaldermaleri.

For godt fyrré år siden så man helt anderledes på den sag; da mente man, at den gode verden måtte være enkel og ren. Verden skulle være klar, oplyst og gennemskuelig. Til gengæld behøvede man ikke nødvendigvis at færdes i den. Sindbilledet på efterkrigstidens landskabsideal er motorvejen, der slynger sig gennem et velordnet, grønt og tomt landskab.

I dag skal landskabet formidles. Omkring Skjern Å er der kilometervis af stier, masser af skilte, rasteplasser og museumsoplevelser. Oplevelser, der igen er fysisk forbundet med andre oplevelser for cyklende og vandrende turister. Man kan sige, at det er et snakkende landskab, fyldt med fortælling. Og dermed vender vi tilbage i tiden, til renæssancens og oplysningstidens have- og erindringskunst, hvor landskabet netop var et rum for fortælling og erindring. Et sted, der bevidst blev aktiveret som en del af den vision, man havde dengang.

Egentlig ikke så dårligt.

Den traditionelle forestilling om kystferien. Foto: Søren Lauridsen, Visit Denmark

Landskabet som ressource

Det danske landskab rummer utallige muligheder for oplevelser for både borgere og turister. Hvilke barrierer og muligheder findes der i planlægningen, for at udnytte denne ressource?

Af Jesper Vind Jensen

"Bedre til at tænke stort. Dårligere til at tænke småt." Sådan lyder det fra kommunalforsker og Ph.D. *Roger Buch Jensen*, når han samlet vurderer kommunernes planlægning af det åbne land omkring byerne.

Kommunalreformen 1. januar 2007 overførte en række planlægningsopgaver fra amterne til de nye storkommuner. Blandt de nye opgaver er ansvaret for det åbne land på felter som naturbeskyttelse, bevaring af kulturværdier, adgangsforhold i landskabet, placering af nye trafikforbindelser, fritid, mv. Dermed har kommunerne fået nye planlægningsmuligheder for at udnytte landskabet som ressource i forhold til oplevelser for både borgere og turister.

Landskabet som strategisk satsning

Men de nye kommuner bliver også mere magtfulde aktører, fordi de, qua de nye kommunestørrelser og mange opgaver, nu kan have flere specialiserede medarbejdere i deres forvaltninger – og dermed råde over større ekspertise. "Derfor oplever vi lige nu, at politikere og embedsmænd i mange kommuner begynder at genoverveje alting. De er blevet bedre til at tænke stort og foretage strategiske satsninger med den omgivende natur. Både i forhold til turismen og i forhold

til at bruge naturværdierne som led i en fastholdelse og tiltrækning af skatteborgere," siger *Roger Buch Jensen*.

Han peger dog på, at kommunernes iver med at brande sig med strategiske satsninger er en proces, der sætter de almindelige borgere i en svagere situation, fordi der både fysisk og mentalt bliver større afstand til beslutningstagerne. Det bliver altså lettere for kommunerne at ignorere lokale særinteresser.

"Politikere og embedsmænd er blevet bedre til at tænke stort og foretage strategiske satsninger med den omgivende natur"

Nationalpark som branding

Et eksempel på en kommune med mange strategiske naturprojekter er den nye Thisted kommune, der er en sammenlægning af de gamle kommuner Hanstholm, Sydthy og Thisted. *Jens Bach* er kommunens planchef. Han forklarer, at de mærker mange af yderområdernes karakteristika: Der er faldende befolkningstal, der er langt til motorvejsnettet, og den lokale lufthavn er lukket.

Én af de ting, man nu satser på er den kommende Nationalpark Thy. "Vi får nu landets

første nationalpark, der er på 240 km², en femtedel af kommunen," fortæller *Jens Bach*. "I forvejen er der mange statslige fredninger, så i forhold til erhvervslivet sker der egentlig ikke det store. Vores landmænd har også vurderet, at nationalparken ikke påfører dem yderligere restriktioner. Det nye er i høj grad, at vi nu opprioriterer arbejdet med at forbedre adgangsforholdene med stier og veje, og derudover opsætter informationstavler og laver oplysningsmateriale. Nationalparken giver os så at sige en ramme - et koncept - til at komme på landkortet."

Planlægning for oplevelsesøkonomi

Som et supplement til den strategi indgår Thisted med Lolland og Bornholm i et partnerskab med Realdania Fonden, der hedder Mulighedernes Land. Det handler om at finde nye strategier til udvikling i landdistrikter. Projektet i Thisted har en kapital på 60 millioner kroner, som skal bruges på projekter med fokus på bosætning og turisme. Man er blandt andet i gang med at opbygge et netværk af landsbyer, der har fokus på byggekvalitet, kulturminder og naturoplevelser.

Jens Bach understreger, at kommunen ikke har ubegrænsede muligheder.

"Der er jo mere eller mindre stop for byggeri af sommerhuse, samtidig har vi en del tomme helårshuse, der forfalder. Men

En ny brug af kysterne. Foto: Mette Johnsen, Cold Hawaii

her oplever vi nu, at mange fiskerhuse ved kysterne bliver opkøbt af folk, som kun vil bo der en del af året. Resten af året bor de i de større byer, hvor de arbejder. Det bliver så en slags dobbeltbosætning, en mellemtung mellem sommerhuse og helårshuse,” fortæller han.

”Der er jo mere eller mindre stop for byggeri af sommerhuse, samtidig har vi en del tomme helårshuse, der forfalder”

Overordnet har kommunen derfor lavet en strategi, hvor turisme og oplevelsesøkonomi placeres i kystnære og fjordnære områder, mens landbruget fortrinsvis skal ligge i det centrale agerland. ”På den måde isolerer vi lugtgenerne fra de store svinefabrikker. Ved landsbyerne vil vi tilmed planlægge ’bufferlandskaber’, så de landbrug, der ligger tættest på landsbyerne reserveres til mindre intensive hobby- og smålandbrug” siger Jens Bach.

Forskellige opfattelser

Endelig nævner planchefen et eksotisk eksempel på nytænkning i brugen af landskabet. Sagen er, at strandene i Thy ved de rette vindforhold giver så store bølger, at det er attraktivt at surfe. Så en række unge

ildsjæle i kommunen har startet et projekt, der hedder Cold Hawaii, der skal gøre området til et dansk surferparadis. Og det tiltrækker allerede surfere fra hele Nord-europa. Surfingen har dog medført klager fra lokale borgere, der synes, at de får deres strandudsigt ødelagt. Et eksempel på at der kan være endog særdeles forskellige opfattelser af, hvordan man skal bruge og opleve de landskabelige kvaliteter. ”Kommunen arbejder sammen med Cold Hawaii, for vi skal selvfølgelig have plads til de unge mennesker og den slags outdoor-fritidsaktiviteter. Her må kommunen så vurdere, om sådanne klager er relevante eller er egoistisk særinteresse” siger Jens Bach.

”Kommunerne har faktisk deres største motionsrum lige uden for døren – ude i landskabet”

Oplevelseskvaliteter

Den slags landskabsprojekter falder godt i tråd med visionerne hos DGI. Her lægger man vægt på, at kommunalreformen har placeret forebyggelsesindsatsen i forhold til sundhed hos kommunerne. ”Kommunerne har faktisk deres største motionsrum lige uden for døren – ude i landskabet,” siger Bo Fisker, der er konsulent i DGI's idrætspoli-

tiske afdeling. ”Vi ser, at mange kommuner laver strategier for oplevelseskvaliteter i landskabet. Men det er vigtigt, at kommunerne tænker multifunktionelt, så alle aspekter af, hvad naturen kan bruges til kommer med. Det kræver høj faglighed på tværs i den kommunale forvaltning, så der sker en koordineret planlægning. Både i forhold til sundheds- og motionsaspektet, landskabsplejen, nye trafikforbindelser og sikringen af borgernes adgang til landskabet.”

Nationalparker

En dansk nationalpark er et større velafgrænset område, hvor naturen og andre værdier styrkes og udvikles gennem en samlet planlægning. Hovedformålet er at styrke naturen, f.eks. ved at skabe større, sammenhængende naturområder. Der ud over skal der ske en styrkelse af de kulturhistoriske værdier og muligheden for friluftsliv og naturoplevelser. Udviklingen vil ske over en årrække på 20-30 år eller mere. Arealerne i nationalparkerne kan ejes både af staten og af private, kommuner, fonde og andre. I juni 2007 blev Thy udpeget som Danmarks første nationalpark. Samtidigt blev Skjern Å, Mols Bjerge, Kongernes Nordsjælland og Vadehavet udpeget som oplagte kandidater til nationalparkområder.

Grænsen er ikke knivskarp

”Vores udgangspunkt er ikke at føre tilsyn, overstyre og overvåge kommunerne,” siger direktør *Niels Christensen* fra By- og Landskabsstyrelsen. Men der hersker en vis usikkerhed om den præcise grænsedragning. I miljøcentrene diskuterer de stadig, hvad de egentlig skal føre kontrol med.

Af Pernille Stensgaard

Malerierne på direktørens kontor er endnu ikke hængt op. Receptionisten ved ikke, at han sidder på tredje sal og ikke anden, og man hører en vis tøven, når medarbejderne tager telefonen og siger ”By- og Landskabsstyrelsen”. De skal lige have navnet til at ligge naturligt i munden. Alt er nyt, men hvad er meningen?

”Man ser den samme bevægelse over hele landet. Den går ud på at samle små enheder til større faglige miljøer og skabe ensartet sagsbehandling, uanset om man bor i Hjørring eller på Bornholm,” siger direktør *Niels Christensen*. ”Der er et stort politisk ønske om, at man får en ensartet behandling. Selvfølgelig skal der også være et lokalt råderum i kommunerne fremover, men med en tydelig statslig ramme rundt om det hele.”

Den 1. oktober 2007 trådte en ny organisation i Miljøministeriet i kraft. Mens Miljøstyrelsen har erhvervslivet som målgruppe, og Skov- og Naturstyrelsen henvender sig til borgerne, tager By- og Landskabsstyrelsen sig først og fremmest af kommunerne. Og de syv miljøcentre, der åbnede 1. januar, er dens forlængede arm ud i landskabet. De har den daglige kontakt til kommunerne, der for første gang står med ansvaret for deres egen natur og vandmiljøet.

Helhedsansvar

Niels Christensen er 50 år gammel, cand. mag i historie og samfundsfag og efterhånden ekspert i at modernisere forskellige systemer. Sidst arbejdede han i Sundhedsstyrelsen på at få 14 selvstændige - og modvillige - embedslægeinstitutioner samlet til fem regionale kontorer. For at gøre dem til ”mere interessante samarbejdspartnere”, som han siger. Der er meget af det samme her.

”Vi kan ikke gå rundt herinde og være hellige på naturens vegne. Samfundet har også behov for vækst og udvikling”

”Vi skal holde os på det overordnede plan og udstikke de nationale interesser på miljøområdet – det, vi fra statens side lægger vægt på, skal tages ind som grundlag for kommunernes arbejde. Miljøcentrene skal føre samme linje over hele landet og det kræver en fælles forståelse i hele vores organisation. Styrelsen skal internt have koordineret, hvad vi egentlig vil, og det gør vi ved at mødes en eller to gange om måneden med de syv chefer fra centrene. Vi skal have en fælles forståelse for, hvornår vi griber ind over for kommunerne. Vores mentale udgangspunkt er ikke at føre tilsyn, overstyre og overvåge, men derimod at vi har en fælles opgave.

Kommuneplanerne er på vej. Vores opgave er at støtte processen med vejledning, data og dialog.”

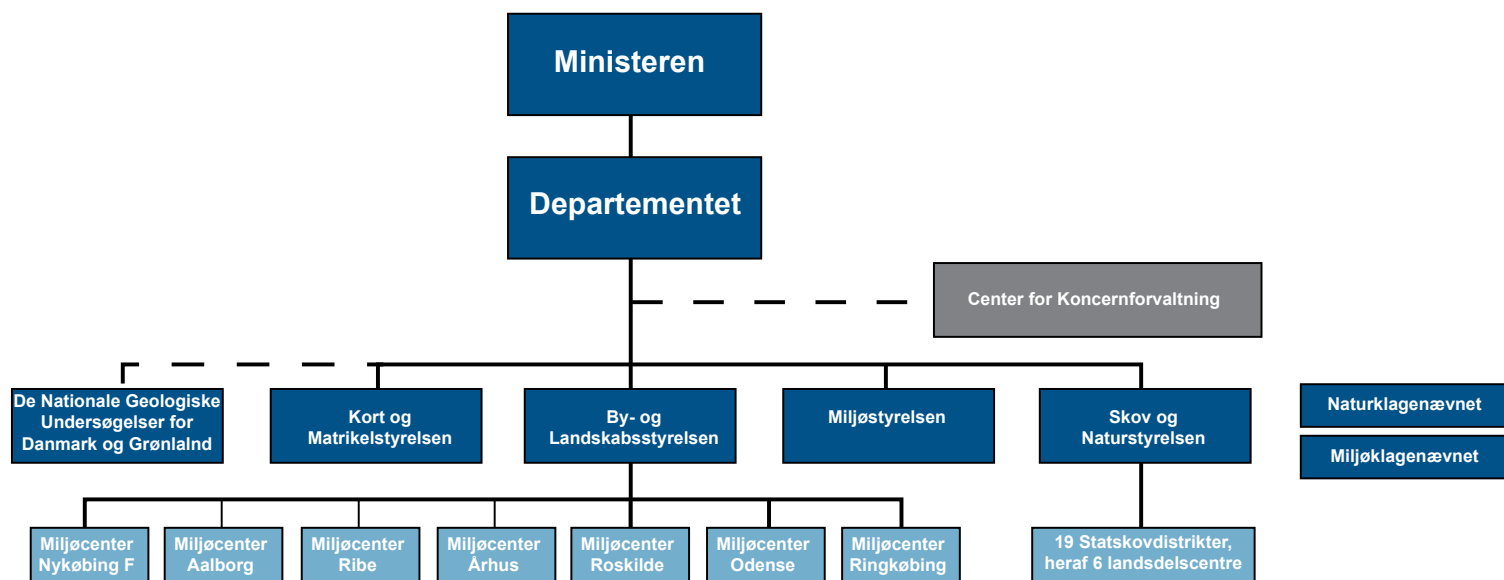
- Mange var bange for, at kommunerne ikke ville kunne styre sig og kom til at planlægge kortsigtet? ”Faktisk fornemmer jeg en stigende interesse i kommunerne for at leve op til ånden og hensigten i de nationale interesser. De vil gerne planlægge for natur, trafik og klima under ét. Sønderborg og Frederikshavn arbejder for eksempel på at blive CO2-neutrale, og mange andre kommuner er ved at tage den tænkning til sig. Byerne har en stor andel i klimaproblemet, men bærer samtidig løsningen i sig. Kommunerne tænker meget mere grønt, de tænker i sammenhænge. Jeg er meget optimistisk.”

Niels Christensens styrelse har fået et helhedsansvar. ”Vi kan ikke gå rundt herinde og være hellige på naturens vegne. Samfundet har også behov for vækst og udvikling, og vi skal tænke på det hele. Kommunerne har også fået et helhedsansvar. De skal både tænke i varehuse og naturbevarelse. De kan ikke længere sige, at andre har ansvaret for naturen. Det har de selv.”

De store udfordringer

Grænsen går ved landets lovgivning, hvor der for alvor er nationale interesser på spil.

Strukturen i Miljøministeriet

Kilde: By og Landskabsstyrelsen

"Dér vil man opleve os som stivstikkere," siger han. "Eller ydmyge embedsmænd, der administrerer love om detailhandel eller kystnære arealer for nu at nævne to af de store udfordringer. Lad os ikke frustreres over det, der er svært. Lad os hellere få mere ud af de rammer vi har, og for eksempel udvikle de byer, der allerede findes i stedet for at sprede os ud i det åbne land".

"Vi ved, at vi ikke skal blande os i detaljer, men hvad er detaljer?"

Vindmøller er den tredje store udfordring eller mulige konflikt. Staten melder ud, hvor mange vindmøller der er brug for, og tildeler klynger af kommuner et antal. By- og Landskabsstyrelsen må placere møllerne, hvis ingen kommuner melder sig, men også her er *Niels Christensen* parat til at tro på det bedste i kommunerne. "I tilværelsen er det sådan, at når man får tildelt en opgave, må man også være i stand til at løfte dens tungeste del - som i dette tilfælde jo er at placere de enorme møller." Han erkender en vis usikkerhed om, hvor præcis snittet ligger mellem det kommunale råderum og statslige interesser. Det vil vise sig.

Gråzoner

Ude i næste led - på Miljøcenter Roskilde -

er kontorchef *Steen Pedersen* enig. Grænsen mellem statens og kommunernes ansvar er ikke knivskarp. "Vi skal tilse, at statens overordnede interesser bliver varetaget, men det kan være svært at læse ud af "Oversigt over statslige interesser", hvad der er lovkrav til kommunerne, og hvad de skal 'leve op til'. En af de gråzoner, vi diskuterer er, hvad vi skal føre kontrol med, og hvad vi ikke skal føre kontrol med. Vi ved, at vi ikke skal blande os i detaljer, men hvad er detaljer?"

Miljøcentrene er i gang med at besøge samtlige kommuner i deres områder. Meningen er at tale med kommunerne, før de sender kommuneplanerne ud. "Hvis deres planer støder imod overordnede interesser, tager vi det i opløbet, selvom vi stadig er lidt usikre på, hvor meget og hvor lidt vi skal bestemme. Vi vil gerne indblandes, også på det uformelle plan. På den anden side kan vi ikke tillade os at træffe vigtige afgørelser alt for tidligt, for så hægter vi offentligheden af. Men ofte vil kommunerne bare spørge indledende, hvor hårdt vi vil stå på den ene eller den anden interesse," siger kontorchefen.

Kommuner prøver grænser af

En af hans "kunder" er cheftplanlægger *Jens Hedegaard* fra Holbæk Kommune. Han siger, at der naturligvis ligger et hierarki bag al den tale om det bløde, dialogbaserede

samarbejde. Det skal der gøre. "Kommunerne har altid prøvet grænser af, og det vil de blive ved med. Holbæks politikere siger måske, at de ikke er vilde med planlovens nye detailhandelsbestemmelser og at de vil have storcentrene op og vende igen. Og selvom vi fik statsligt veto mod inddragelse af kystnære arealer i 2006, er vores politikere vist nok interesserede i at få åbnet den sag igen."

"Jeg forventer, at staten træder i karakter som ramme om det hele og får gennemført ensartet sagsbehandling over hele landet. Det ville være nyt"

Efter amterne er væk, må man stille skærpede krav om statslig indblanding, synes han. "Jeg forventer, at staten træder i karakter som ramme om det hele og får gennemført ensartet sagsbehandling over hele landet. Det ville være nyt. Og jeg håber også, at By- og Landskabsstyrelsen formår at få kommunerne til at se det som deres forpligtelse og udfordring at inddrage borgerne meget mere end før. Kommunen har ansvaret, men styrelsen må meget gerne tage udfarende initiativer og levere faglige input til os. Som med PLAN 09, der gør en stor indsats for at fremme borgernes inddragelse på en ny måde."

Debat

KINESISKE STUDIEBESØG

Det var med stor interesse, jeg læste sidste nummer af Byplan Nyt og artiklen "Fremtiden skabes i de asiatiske megabyer". Vi har de seneste år i Greve haft et antal kinesiske studiebesøg, som har handlet om planlægning og byudvikling. Delegationerne kommer ofte fra mindre provinsbyer med 2 – 3 millioner indbyggere. De har alle store udviklingsprojekter – nok ikke så kolossale som i Shanghai og Peking – men alligevel imponerende.

Deres studiebesøg virker lidt tilfældige og uden større koordinering. Jeg har forsøgt, at finde et generelt introduktionsmateriale til byplanlægning og arkitektur i Danmark og har henvendt mig til Arkitektforeningen og Dansk Arkitektur Center uden resultat.

Hvis Danmark, som nævnt i artiklen, skal være et godt eksempel: Hvis vi har noget at byde på i de danske planlægningstraditioner og hvis danske rådgivere skal spille en rolle i Kinas udvikling – så forekommer det mig uhensigtsmæssigt, at disse studiebesøg planlægges så tilfældigt som det sker i dag.

Hvorfor har rådgiverbranchen og de relevante myndigheder ikke kastet sig over denne opgave og opbygget en besøgsorganisation som kan tage imod, vise rundt og informere disse delegationer, når de besøger Danmark?

De kinesiske besøg er altid spændende og lærerige, men vi har som kommune så lidt at tilbyde, når de skal hjem og løse trafikproblemer, forurening, miljøplanlægning, forsyningsplanlægning, affaldshåndtering og alle de andre problemer, som knytter sig til byudvikling i ekspresfart.

Mads Rue

Byplanlægger i Greve Kommune

DET LANGE PERSPEKTIV I – HER OG NU.

I Byplan Nyt 4 2007 gennemfører Thorkild Ærø interviews med henblik på at sætte fokus på planlægning i det lange perspektiv frem til 2040. Det sker ved at finde ind til de opfattelser, som præger planlægning og fremtidstænkning i Århus og i Hillerød.

Artiklens første halvdel er seriøs læsning med klare og tydelige markeringer af, at det perspektiv handler om sikring af livsvigtige ressourcer som f.eks. drikkevand, ligesom det mere generelt handler om, at planlægningen skal rette fokus mod sikring af en bæredygtig udvikling. Det er disse målsætninger, som skal være den afgørende præmis for planlægningen "i det lange lys".

Det fremgår videre, at en bæredygtig og langsigtet fornuft også er fremtrædende når borgerne tager del i, og viser interesse for, de langsigtede udfordringer i samfundets udvikling.

Som fysisk planlægger med erindring tilbage fra før Planlovsreformen i 1970'erne, finder jeg, at synspunkterne i de 2 interviews er i god overensstemmelse med den fremtids-tænkning, som blev udvist gennem planlægningen i 70'erne. Dengang var det velfærdsstaten og de regionale og kommunale vilkår for realisering af den lokale velfærdsstat, der skulle sættes i det lange lys. Det var et ambitiøst mål, men en langsigtet og velstruktureret fysisk, økonomisk og social planlægning resulterede i den velfærdsstat, som mange lande misunder os i dag.

Når vi så skal rette det lange lys mod nye mål, synes jeg, at fremtids-tænkningen i Århus og Hillerød har gode og rigtige bud på dette.

Men når jeg så i sidste halvdel af artiklen læser, at der i Hillerød hersker en opfattelse af, at "Byplanlæggerne heldigvis ikke er hvad de har været", ja, så begynder min ellers gode læseoplevelse så småt at ændres. Udsagnet fastslår - helt uden argumentation - at byplanlægningen for blot 10 år siden havde en karakter, vi i dag "heldigvis" er sluppet for. Og den nye (positive) udvikling blandt byplanlæggerne handler tilsyneladende om, at disse i dag "har udviklet sig til at være projektledere for de store projekter".

Før det første mener jeg, at argumentet er totalt forfæjlet, og nærmest i modstrid med det lange perspektiv mod bæredygtig udvikling. Projektledelse af store projekter har sjældent noget "langt lys" – men er ofte meget kortsigtet, og uden klare planlægningsmæssige mål.

For det andet vil de danske planlæggere, som har mere end 10 års praksis som faglig baggrund antageligt, ligesom jeg, tage afstand fra denne argumentation. Den velfærdsstat vi i dag arbejder indenfor rammerne af i de danske kommuner, blev ikke skabt af projektledere og store projekter, men af en langsigtet og helhedsorienteret planlægningsmæssig indsats, der skulle sikre velfærd og gode levevilkår.

Venlig hilsen

Jan Nielsen, Landinspektør

DET LANGE PERSPEKTIV II -FRA TANKETIL VIRKELIGHED

Landinspektør Jan Nielsen reagerer på citater fra mig fra en artikel, som blev bragt i Byplan Nyt 4 2007. Herligt - tak for det.

En artikel baseret på interviews bygger typisk på en samtale, hvor man kommer vidt omkring. Citaterne i artiklen er altså brudstykker fra en længere samtale. Det er et vilkår, som jeg accepterer, men det medfører selvfølgelig en risiko for, at tingene kan fremstå forenkledte og generaliserede.

Når det så er sagt, kan jeg til fulde stå inde for mit udsagn: "Byplanlæggerne er heldigvis ikke, hvad de har været".

Udsagnet er selvfølgelig en generalisering, men også en konstatering af, at ens kompetencer skal ses i forhold til de udfordringer, der er i den tid, som man arbejder i. Jeg ser det først og fremmest som en styrke, at planlæggeren tager aktivt del i realiseringen af planer – og har kompetencer til det.

I Hillerød baserer vi os i væsentlig grad på langsigtede planprincipper – vores succes bygger i høj grad på troen på det lange perspektiv. Vi har holdt fast på meget, hvor andre

kunne være fristet af en mere kortsigtet planlægning med hurtigere fysisk omsætning og kroner i kommunekassen.

I Hillerød har vi skabt mange ting som et resultat af en satsning på den lange bane. Alene Bredstorffs første dispositionsplan fra 1938 har sikret, at vi i dag fortsat kan basere vores overordnede struktur på planens rige indhold af grønne kiler.

Som et andet eksempel kan nævnes den mulighed, som fremsynede planlæggere og politikere greb i starten af 80'erne for at udlægge et større areal til bl.a. medicinal-industri. I dag, næsten 30 år efter, fremstår arealet godt udbygget med bygninger i en flot arkitektur, med en veldisponeret infrastruktur og flot indpasning i landskabet. Dette er et resultat af en planlægning, hvor der fra starten er tænkt på indsigtskiler til Frederiksborg Slot, nænsom indpasning i forhold til fortidsminder, hensyn til de forskellige beskyttelseszoner og velovervejede planlægningsafstande.

Jeg mener, at det i høj grad er den aktive og markante projektdeltagelse af planlæggere i salgsprocesserne og udvikling af arealerne, som har givet dette område sit kvalitative præg og har sikret, at det lange perspektiv er blevet fastholdt.

Landinspektør Jan Nielsen fremfører, at "projektledelse af store projekter sjældent har noget "langt lys"..." Det har Jan Nielsen isoleret set ret i. Men de projekter jeg henfører til, er lige præcis kronen på værket i et langsigtet planlægningsperspektiv.

Projektledelsen er nødvendig, fordi der - om muligt - er endnu flere facetter og interesser, der skal inddrages i planlægningen i dag. Vi inddrager i dag både offentligheden og ejere/kunder i langt højere grad end tidligere. Også miljøhensyn og bæredygtighed fylder meget mere end før.

Projekterne, der skal realisere planerne, er blevet så store og komplekse, at de kræver professionel projektledelse. Hvem varetager bedst denne rolle? Projektlederen med et byplanfagligt udgangspunkt, eller projektlederen uden kendskab til byplanlægningen? Jeg mener, at det er en styrke for den langsigtede planlægning, at flere planlæggere har sluppet berøringsangsten for virkeligheden – og jeg håber, at jeg ikke endnu engang har ødelagt Jan Nielsens læseoplevelse.

Venlig hilsen

Ole Stilling,

Teknisk direktør i Hillerød Kommune

Mere debat...

Hvad mener du om ovenstående - eller helt andre emner?

Indlæg til debat-siderne i Byplannyt kan sendes til NyV. Øhlenschläger på nwo@byplanlab.dk. Max 2200 anslag inkl. mellemrum. Deadline for debatindlæg til januarnummeret er den 21. december 2007.

PLAN09 siderne

OG PLANKULTUR ER SÅ ...

Planlæggere holder orden, laver køre- og projektplaner og holder sammen på trådene. De overholder politikker og love, følger bestemmelser og vejledninger. Planlægningsprocesser er uordentlige og kaotiske. Mange er involveret, de er ofte uenige og har forskellige mål. Plan09 giver her et bud på, hvad plankultur er.

Ingen har patent på en definition af 'plankulturen'. Karakteristisk for planlæggere er, at mange har det samme bud: *"Plankultur afhænger af den enkelte kommune og den lever i planafdelingerne"*. Og ja, naturligvis afhænger det af de givne omstændigheder, fx karakteren af de planlægningsopgaver en afdeling varetager. Men træd lige et skridt ud til siden og overvej, om ikke plankultur kan ses i et andet perspektiv, løsrevet fra den enkelte kommunes planafdeling.

Næring til en kultur

Dansk plankultur følger fx landets love (som regel!), principperne overholdes og plankulturen bærer præg af en klar fordeling af rollerne mellem politikere og planlæggere. Danske planlæggere løser opgaverne på andre måder end fx nordamerikanske planlæggere gør og det skyldes vores særlige plankultur.

En kultur er summen af de handlinger, regler, normer og metoder, en gruppe mennesker anvender når opgaverne udføres. En kultur bygger på fælles opfattelser, som kan være alt fra klart formulerede- til uskrevne regler. Der er ting man gør og ting, man bare ikke gør. Fx kan vi nok alle blive enige om, at en fuld mand på Parkens grønsvær ikke hører hjemme i dansk fodboldkultur.

Plankulturen udvikler sig, hvis vi forandrer den måde vi normalt gør tingene på: Frem for overblikket får detaljerne pludselig fokus. Frem for praktikken bliver teorierne vigtige. Frem for en intern målgruppe bliver eksterne grupper fremhævet. Så udvik-

ler vi plankulturen. Hvert fjerde år skal der laves planstrategi, og kommuneplan med hovedstruktur, rammedel osv. Men fordi elementerne og deres rækkefølge ligger fast, behøver man ikke gribe opgaven an på samme måde som sidste gang. I givet fald vil plankulturen kun udvikle sig meget langsomt og nødtvungent.

En kultur får næring fra dem, der deltager i fællesskabet og deres tanker om opgaven: Hvad er produktet? Processen, planen, det fysiske resultat af planen eller noget helt andet? Jo flere forskellige og anderledes tænkende mennesker man byder indenfor i kulturfællesskabet, jo flere spørgsmål bliver der stillet til de traditionelle opfattelser og måder at gøre tingene på. Det udvikler!

Mulighed for medlemskab!

I dag findes der mange bejlere. Fx børnene, vinterbaderne, de ældre med mere fritid, de professionelle – arkitekterne og developere – og ikke mindst politikerne. De står alle på spring for at bidrage til plankulturen, men hvor er det lige man melder sig ind? Plankulturens nuværende vogtere - de kommunale planlæggere - er dygtige, skarpe og bærer førertrøjen med stil. Der er dog tre gode grunde til at invitere bejlerne med til den kommunale planlægning: Det vil lette arbejdet, processerne bliver bedre, og det skaber større ejerskab til resultaterne.

Initiativtageren

Men ét er at være bejler til et 'medlemskab' af plankulturen. Noget andet er at blive taget til indtægt eller stå som medansvar-

PLAN09

siderne

Plan09 sætter i foråret 2008 yderligere fokus på plankultur, "vogternes" rolle og muligheden for at tage initiativ til udvikling. Første skridt er taget: Det elektroniske netværk har i november 2007 besvaret spørgsmål om organisering af det forestående arbejde med kommuneplanen. Målet var at afdække ansvars- og rollefordeling samt at afdække fordele og ulemper ved forskellige organiseringsformer. Se mere på: http://www.plan09.dk/e_netvaerk/

lig for kommunens planlægning. Indimellem følger reel indflydelse, reelt ansvar og afstemte forventninger med opgaven. Det er sådan vores demokratiske system er opbygget. Det er det, folk forventer i dag. Ikke kun som bejlere til plankulturen, men i det hele taget i forhold til det engagement vi lægger i de ting, der interesserer os. Uden indflydelse, gider man ikke stå på mål og tage ansvar. Så de tre gode grunde til at få flere med til at påvirke plankulturen kræver fleksibilitet, afstemte forventninger, ændrede måder at gøre tingene på og fælles betingelser.

Det vil lette arbejdet, det vil gøre processerne bedre, og det vil skabe større ejerskab til resultaterne, HVIS der er flere om at præge plankulturen – flere som vil føle ejerskab, optræde som ambassadører, fortælle om arbejdet og tage ansvar.

Initiativet skal komme fra kommunens planafdeling, der i dag bærer førertøjen. Planafdelingen er involveret i - og koordinerer - samtlige processer og er vant til at lede arbejdet. I organisationsteorien betegnes den slags opgaver ofte som ledelse, og ledelse er forpligtet til dialog; en ligeværdig dialog. Det sker ikke natten over. Der skal knofedt til, og grænserne skal afprøves. Det vil give nogle brag af diskussioner, og der vil være kameler der skal sluges. Men målet er vi fælles om, uanset hvem vi er: Øget livskvalitet for dem, der bor og lever i resultatet af planerne.

To do-listen

Arbejdet med den store kommuneplan står for døren. Begynd med et service-eftersyn. I kan fx:

- Lave en 360° analyse af jeres afdeling og relationerne både til den øvrige forvaltning, til privatpersoner, konsulenter, interessenter osv. Analysen kan vise Jer, hvem I ofte er i konflikt med, og den kan være med til at klarlægge forventningerne.
- Danne jer et overblik over hele processen.
- Analysere baggrunden for opgaven og definere opgavens altoverskyggende udfordring, den såkaldte 'brændende platform'.
- Tjekke om afdelingens kompetencer stemmer overens med afdelingens opgaver, eller om andre skal være med til arbejdet.
- Gøre det klart fra begyndelsen, hvilken platform I selv står på. Herefter står det klarere, om I har tilrettelagt processen rigtigt i forhold til de øvrige involverede, eller om det er oplagt at lave en ny projektplan med andre milepæle.
- Overvej om det er tid til at udskifte et par principper eller kvalitetsopfattelser, som måske ikke længere lader sig forklare. Opfattelsen af tingene kunne jo også ha' ændret sig blandt dem, der lever i resultaterne af selv samme principper!

Kommentarer er velkomne: Plan09@blst.dk

Af Christina Krog, Plan09

Geopartner
Landinspektorgården A/S

Erfaren planlægger søges...

*Udviklingen i **Geopartner Landinspektorgården a/s** følger den lagte strategi. I den nye kommunale struktur har vi fået flere samarbejdspartnere og vi oplever et stabilt stigende aktivitetsniveau i stort set hele Region midt.*

Vi søger en faglig velfunderet planlægger med ledelsesmæssig erfaring eller – potentiale og lyst til lederrollen, samt arbejdet med den fysiske planlægning.

Kvalifikationer

Den rette kandidat skal være bredt fagligt funderet og kan

- yde bistand/rådgivning i forbindelse med udarbejdelse af udstykningsplaner
- udarbejde lokalplaner incl. kommuneplan tillæg
- udarbejde miljøvurderingsscreeninger samt miljøvurderingsrapporter
- endvidere gerne indsigt i og erfaring med udarbejdelse af eksempelvis bevaringsplaner

Personprofil

Som person er du mål- og resultatorienteret, og god til at følge op på sager. Du er udadvendt og trives rigtig godt med kundekontakt i en professionel, troværdig dialog. Du ser samarbejde som en naturlig del af hverdagen, men arbejder også gerne alene.

Vi tilbyder et meget alsidigt job med forskellige opgavetyper, i et meget dynamisk og stærkt fagligt miljø, med gode kollegaer, som absolut gerne deler deres viden.

I en forventning om, at ovenstående har din interesse, sender du din ansøgning og CV, bilagt relevante bilag, til personalechef Niels Thorup på mail-adressen nik@geopartner.dk således at den er modtaget senest fredag den 28. december 2007.

